

מטלות מצוות בשבת

י"א שמצת מצוה בשבת זו בכלל מוקצה כיון שיש איסור מדרבנן לאכלה בערב פסח ומקדינן שלא לאכלה לבחמה ולעכו"ם. [נמי"א (שם א"א ס"ק א) הביאו בלוח אר"י. ועי' במנח"ש (ק' ס' י' הגה 4) שבשבתות שלפני זה גם למי"א מותר לטלטל את המצות כיון שעומדת לאכלה על שמקפיד עליה שלא לאכלה. ואף בשבת זו לא נאסרת אלא מהבוקר]. וי"א שאינה מוקצה כלל. [דעת תורה למהר"ש (ד"ה גס) שכיון שהיתה ראויה לאכלה בבחש"מ שוב אינה נאסרת בטלטול, כי אין מוקצה לחצי שבת. ואף לנהגים שלא לאכול חמץ לו לפני החז הדיון כן כי אין זה אלא חומרא]. ואם יש לך קטן שאינו יודע לספר ביצי"מ שמותר להאכילו מצה בערב פסח, אין המצה מוקצה לכל הדעות. [שו"מ (תני ח"ב סעי' עז)].

הכנת תבשילים המצוה ללשבת זו

אין מבשלין לשבת זה דייסא ויוצא בזה [שו"ע (שם ס' ג) ומ"ב (ס"ק יב)], כי דברים שדרם לידבק בכלי יצטרך להדיחם אחר האכילה משום איסור חמץ, ואסור לעשות כן כי אינו צריך להם שוב באותו היום. [מ"ב (ס"ק יא)]. ואם עבר ובישל והמאכל דבוק בקדירה ואי"א לקנחו (אבל באופן שדי לו בקינוח אין איסור להדיחו), יש להדיחו מראש להעביר החמץ [נמי"א (שם) ומ"ב (ס"ק יג). ועי' בערוה"ש (אות ט) שהטעם שאין בקינוח איסור כי אין בו טרחה]. ר"ל רק בבחי' שיעבור החמץ וכדמסיים, ואע"ג שהוא שלא לצורך שבת שרינן בדיעבד משום איסור חמץ. ומי"מ אם אפשר להדיח ע"י עכו"ם עדיף אם אי"א בקינוח. [מ"ב (ס"ק יד)].

לבשל בכלים כשרים לפסח או כלים חד פעמיים

טוב ובישלו בכלים חדשים המוכנים לפסח. [מ"ב (שם)]. ואין לערות רותח לתוך כלי חמץ מכלי פסח, אם לא שרוצה שלא להשתמש בקדרה זו שעירה מתוכה עד לאחר פסח. [נעשה"צ (אות ד). ומסתימת הפוסקים משמע שיש להחמיר אף אם הכלי אבי"י. והגר"י"ק זצ"ל (חוט שני פסח פ"י ס"ק כד), ועי"פ בדריב"ד אם עירה לתוכו ודאי מותר להשתמש בכלי הפסח בשנה שלאחר זה. ועי' במ"י"ג (שם א"א ס"ק ד) שאם רוצה לאכול את התבשיל בכלי חמץ כשהוא עדיין חם יערה אותו מהקדרה לכלי אחר של פסח שדינו ככלי שני וממנו יספיק את התבשיל לכלי חמץ]. ובזמננו שיש מוצאים כלים חד פעמיים, ניתן להשתמש בהם לסעודת הלילה וסעודת שחרית ואח"כ זורקים אותם באשפה.

לאכול מאכלים צנונים

יש שנהגו שאחר התפלה אוכלים מאכלים קרים של חמץ, ואחר חצי היום אוכלים תבשילים חמים שעמדו בתנור ושנתשלו בכלים של פסח ויוצאים בזה סעודה ג'. [מ"ב (שם)]. אכילת קטניות

יש נוהגים לאכול אורז או קטניות או תפוחי אדמה אף בסעודת הבוקר. [ערוה"ש (אות ח)].

סעודה שלישית

להשאר חמץ לצורך סעודה שלישית

לצורך סעודה שלישית לא משירין חמץ כי זמנה אחר המנחה ואז אינו יכול לעשותה לא במצה (כי אסור לאכול מצה בערב פסח) ולא בחמץ. [שו"ע (שם)].

לאכול מצה עשירה

לדעת השו"ע יש לקיים סעודה שלישית במצה עשירה, וצריך לעשותה קודם שעה עשירית כי משם ואילך אפילו מצה עשירה אסור לאכול כדי שיאכל מצה לתאבון. [שם (סעי' א) ומ"ב (ס"ק ה)]. ולרמ"א כיון שמהניגנו שלא לאכול מצה עשירה בפסח הי"ה בערב פסח, ועל כן יש לקיים סעודה שלישית במיני פירות או בשר ודגים [רמ"א (שם)], או בתבשיל (כגון קניידלך), אלא שבאופן זה אינו מותר רק קודם שעה עשירית, ובמקום שמוקיים בפירות או בבשר ודגים יוכל לקיים אפילו אחר שעה עשירית, אך בכל זה יזהר שיאכל רק מעט ולא למלא כריסו כדי שיאכל מצה לתאבון. [מ"ב (ס"ק ח)].

תפלת מנחה

יש להקדים תפלת מנחה ולהתפלל חצי שעה אחר חצות היום, כדי למהר לאכול סעודה שלישית קודם שעה התשיעית כנ"ל. [הגר"י"ח זוננפלד (סדר ערב פסח שחל בשבת אות ו)].

לחלק סעודת שחרית

י"א שטוב לחלק סעודת שחרית של פת לשנים, כי י"א שיוצא בזה ידי סעודה שלישית. אך כ"ז אם יש לו שהות לברך ביתנים ולהפסיק איזה שהות כדי שלא יהיה בכלל ברכה שאינה צריכה. [מ"ב (ס"ק ח)]. ומי"מ אף שחילקו הסעודה של שחרית ראוי לאחר מנחה גדולה לאכול שאר מאכלים ע"מ לקיים סעודה שלישית לסוברים שלא מועיל הסעודה בזמן שחרית. [קובץ חיים (בעל החיידים ס"ק א) ודעת תורה למהר"ש (שם סעי' א) ד"ה דסעודה]. ויש שנהגו שלא לחלק הסעודה. וכל אחד ינהג כמנהגו. [ע"י מנח"י (ח"ח ס"י לט אות ב). ורובם נוהגים שאוכלים בבוקר מאכלים קרים של חמץ, ואחר חצות היום אוכלים תבשילין של פסח בשר ודגים לקיים סעודה שלישית. [נזח אר"י]].

זמן ההפסקה בין הסעודות

המחלק סעודתו לתחתית ימתין חצאי שעה בין סעודה לסעודה [חזו"א (אגרות חזו"א ח"א ס"י קפח). ובחמד משה (אות ו) כתי' שהוא כדי הילוך ד' אמות. ובדרכי חיים ושלום (הנהגות בעל המנחת אלעזר עמ' תא) שהוא רבע שעה], או יפסיק ע"י איזה דבר תורה או טיול קטן. [ט"ז (ס"י רצא ס"ק ב) בשם מהרש"י], ואם הזמן בחול יכול להתחיל מיד. [מ"ב (ס"י רצא ס"ק ט)].

שאריות חמץ

ניעור מפות ופירורי חמץ

אחר שאכל בשבת זה סעודת שחרית, ינער המפה שאכלו בה ויקנה הקערות באצבעו ויטמנם מן העין עם שאר כלי החמץ. [שו"ע (שם ט) ופירורי דקים וקינוח הקערות אין צריך להוציאן מרשותו ודרסין ברגלים ומתבערים מאליהן ומי"מ טוב שיכבד הבית אח"כ. [מ"ב (ס"ק ט) ומש"כ שם לעשות ע"י עכו"ם היינו במקומות שיש משום אשורי גומות, אבל בזמננו שכל בתים מרוצפים אין איסור ומותר לטאטא הבית כמבואר בה"ל (ס"י שלו על סעי' ב ד"ה ויש). ועי' בשש"י (פכ"ג אות ז והגה ל) בשם הגרש"א זצ"ל שמוצד שמותר ליתן מים על המקום המלוכלך שברצפה בלבד ולנגב באופן מותר, ואין זה בכלל איסור שטיפת הרצפה].

ניעור הבגדים

ינער בגדיו שלבשו בהם, ויבדוק הכיסים. [הלכות חג בת (ערב פסח שחל בשבת עמ' צט)].

שאריות בין השיניים

יש להסיר את שאריות החמץ שבין השיניים. [בן איש חי (שנה א פר' צו אות ח) וכח"ח (שם אות ב)]. ומותר לצורך זה להשתמש במברשת שיניים יבשה ובתנאי שאינו פס"ר שיצא לו דם (כל א' לפי טבעו). [הגר"י"ק זצ"ל (חוט שני פסח פ"טו אות ד)].

שיניים תותבות

מותר להגעיל שיניים תותבות לאחר סעודת שחרית בשבת זו (ולגבי הנידון אם הגעלתן היא מעיקר הדיון ע"י מש"כ בזה לעיל), משום שלפני זמן איסור חמץ אין בזה איסור משום מתקן כלי, כיון שאז עדיין מותר לאכול חמץ, ונמצא שבאותה שעה כלל אין תיקון. [הגרש"א זצ"ל (מנח"ש מדור תני סי' ס אות ל). והמנח"י (ח"ח ס"י ל) שראוי להגעיל בברי"ש לפני חצות, ובשבת יזהר לא לאכול בהן מאכל שהשי"ב וסומך לזמן האיסור ירחץ אותו היטב ויערה עליון מים חמים].

נשאר לו חמץ

אם אחר הסעודה נשאר לו חמץ, מבטלו וכופה עליו כלי עד מוצאי יו"ט, ומבערו. [שו"ע (שם סעי' ה)]. ואי יש עכו"ם או כלב יכול ליתנו לו, ואף שכבר עברו ארבע שעות ועומד בשעה חמישית יטלטלו ויתן להם כי הוא צורך מצוה כדי שלא יהיה החמץ ברשותו [מ"ב (ס"ק כא)], ואף אם ידוע לו שהעכו"ם יוציאנו דרך רה"ר מותר, אבל לא יאמר לו במפורש להוציא דרך רה"ר, ומי"מ ראוי לבעל נפש שיתנה עמו ע"מ שלא להוציא (ואף אם בסוף העכו"ם יוציאנו על דעת עצמו אין חשש). [שו"ע (שם סעי' ד) ומ"ב (ס"ק טו-טז)]. אבל לכרמלית שאינה אלא שבות מותר אפילו לומר לו במפורש להוציא כי שבות במקום מצוה מותר. [מ"ב (ס"ק יח)].

לזרוק לבית הכסא

חמץ שנשאר מותר לטלטלו ולהשליכו לביה"כ אם יש לו ביה"כ בחצירו, ואם נשתהה עד שעה ששית שאז אסור בהנאה ואסור בטלטול מותר לזרוקו ע"י עכו"ם לנהר או לביה"כ. [מ"ב (ס"ק כא)]. ועי' בחזו"א (ס"י קטו ס"ק טז) דס"ל דבתלת החמץ בביה"כ (של זמנם) שבחצר כי אינו נחשב כמבוער כי ראוי לבחמה ע"י נקיון. אולם בביה"כ של זמננו אף להחזו"א מועיל לזרוק לביה"כ.

לזרוק לפח האשפה

אין להשליך שאריות החמץ לפח אשפה שבביתו. [בן איש חי (שנה א פר' צו אות ג). וכ"כ האל"צ ח"ג פ"ד אות ב ד"ה אבל], אולם ניתן להשליכם למיכל האשפה שברחוב (אם יש עירוב בעיר או ע"י עכו"ם). [הגרש"א זצ"ל (הלכ"ש פסח פ"ח אות כד), הגרש"א זצ"ל (מבשקי תורה ח"י ע"מ רל) ומנח"י (ח"ד ס"י נז). ועי' עוד מש"כ במנח"י (ח"ד ס"י נז)]. ואם שופך על החמץ חומר הפוגמו לגמרי כגון אקונומיקה רשאי לזרוקו אף באשפה שבביתו. [מנח"י (שם)].

הכנה משבת ליו"ט

סידור השלחן לצורך יו"ט

אסור להכין משבת ליו"ט ואף מיו"ט ראשון ליו"ט שני אסור, ולכן אין להעמיד השלחנות והספסלים בבית לצורך הלילה, משום הכנה. [רמ"א (ס"י תרס"ו סעי' א) ע"פ המהר"י"ל]. ואם צריך אותם לצורך היום, וכן אם צריך לסדר אותם שלא יהא נראה הבית כחורבה, מותר לסדר אותם. [מ"ב (ס"ק ו)].

לקחת הפצוץ בשבת לצורך מוצ"ש (במקום שיש עירוב)

אף דבר שחמץ מלאכה רק טרחה, כגון הבאת יין משבת ליו"ט, אסור משום הכנה. ומי"מ בשעת הדחק כגון ימצא בלילה בקל, אם עושה כן בעוד היום גדול שלא מוכח שהוא לצורך הלילה מותר. [ע"י בחי"א (כלל קנ"ג אות ו) הובא במ"ב (ס"י תקג ס"ק א) ובעשה"צ (אות ב)]. ולפ"י המתארח במוצ"ש אצל אחרים ורוצה ללכת לשם ולקחת עמו בשבת בגדים לכבוד יו"ט, ואם ימתין לצאת השבת יש בו משום טרחה, רשאי לעשות כן מבעוד יום גדול. [ועי' בשו"ע (ס"י שכב סעי' ו) וס' יתקי סעי' ח)].

עושה כטרחא אהת

אם לוקח דברים לצורך מוצ"ש באופן המותר כנ"ל, רשאי להוסיף דבר שמוכח שהוא לצורך מוצ"ש כגון הגדה של פסח, דכיון שעושה הכל בטרחא אחת אין בו משום איסור הכנה. [כן יוצא מדברי המ"ב (ס"י שלו ס"ק ל) ע"פ התוספת שבת (ס"ק יב)]. ועי' בשמעתא עמיקתא גליון רע"א.

הוצאת מאכלים מהמקפ"א

מותר להוציא בשבת מאכלים מהמקפ"א (אם אין בהם משום מוקצה) ע"מ להפשירם, אם עושה כן בעוד יום גדול. [ע"פ החי"א (שם) והמ"ב (שם)].

להחם מאכלים על הפלטה של שבת

אסור לחמם מאכלים על הפלטה לצורך מוצ"ש, אבל אם נהנה מהם בשבת מותר אף אם כוונתו שישיאר למוצ"ש (כשאין משום ביטול ולא משום חזרה בתחלה בשבת). [ע"י בערוה"ש (ס"י תרס"ו אות ב) ובעש"ת (רס"י תרצג), וה"ה בני"ד. ועי' בזה בשמעתא עמיקתא גליון רע"א].

לישון בשבת ע"מ שיוכל להיות ער בליל הסדר

מותר לישון בשבת אף כשכוונתו לצורך מחר, ומי"מ לא יאמר בפירוש שהולך לישון לצורך מוצ"ש אף כשהוא לצורך מצוה. ועל כן כשחל פסח במוצ"ש אין לומר בשבת שהולך לישון ע"מ שיוכל להיות ער בליל הסדר. [ס"י"ח (ס"י רס"ו) הובא במ"ב (ס"ק ד). ועי' בש. עמיקתא גליון רס"ח].

הדלקת נרות יו"ט

גם ביו"ט חובה להדליק נרות לכבוד היום. [שו"ע (ס"י רס"ג סעי' ה)]. ובערב יו"ט שחל בשבת לא ידליק אלא עד שיהיה ודאי לילה. וכמ"כ לא יכין הנרות בפמטות ע"מ להדליקם בלילה, אלא יעשה כן במוצ"ש אחרי אמירת ברוך המבדיל בין קודש לקודש. [כן מבואר באלף המגן (ס"י תתנ"ח ס"ק ה)]. וכן ביו"ט לא יכין הנרות לצורך יו"ט ב' כמבואר במ"ב (ס"י תתקי ס"ק לה)].

אמירת ותדיענו

יו"ט שחל להיות במוצ"ש מבדילין בתפלה על ידי אמירת "ותודיענו" בברכת "אתה בחרתנו". [שו"ע (ס"י תצ"א סעי' ב)].

יקנה"ז

יו"ט שחל במוצ"ש מקדש על היין ואומר יקנה"ז. [שו"ע (ס"י תע"ג סעי' א)]. דהיינו יין, קידוש, נר, הבדלה וזמן (שהיינונו). [מ"ב (ס"ק ו)]. ואין מברכין על הבשמים בכל מוצ"ש החל בליל יו"ט. ואומרים הבדלה זו מיושב כמו הקידוש (לנוהגים כן כל השנה). [מ"ב (ס"ק ג) ועי' בה"ח (ס"י תתנ"א אות ב) שולחנות הבה"ל בישיבה בכל השנה אם חל מוצ"ש ביו"ט אומרים יקנה"ז הכל בעמידה (לנוהגים לקדש בכל השנה בעמידה). ועי' במאמ"ר (ס"י תתנ"ח ס"ק ב) שכתב שנוהגים לברך על הנרות שהדליקו לכבוד יו"ט].

הצמדת הנרות

י"א שמותר להצמיד שני נרות ע"מ לברך על אבוקה כמו בכל מוצ"ש, כי אין חשש כיבוי ע"י הפרדתם. [הגרש"א זצ"ל (יו"ט שני תולדות פי"א הגה סח) ואג"מ (א"ח ח"ה ס"י כ אות ל)]. ויש מן שאומר שיש לחוש לכיבוי כשמפריד הנרות. ועל כן כדאי יותר באופן זה לברך על נר אחד בלבד. [אור לציון (ח"ג פ"ח הגה ו). ודעת הגרש"א זצ"ל (יו"ט שני תולדות פי"א הגה סז) שלא יחבר הלהבות כי קרוב הדבר שיכשלו באיסור כיבוי כי עלול לטפף השעור על הלהבה ולכבותה. אולם דעת האג"מ (שם) דלא חיי' לזה, עיי"ש טעמו. וכן דעת הגרש"א זצ"ל (שם)]. ולמעשה יחבר הלהבות וישתדל לתחלה שהפתילות לא יגעו זו בזו, ואם נגעו רשאי להפרידם. [הגרש"א זצ"ל (שם). והגר"י"ק זצ"ל (ארחות רבנו ח"ב עמ' ק"א) נהג לתברם].

שא"ר דיני הכנה

לענין שא"ר דיני איסור הכנה משבת ליו"ט ע"י בשמעתא עמיקתא גליון תל"ב.

לקבלת גליון "הלכות מצוינות לפסח מורחב" ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל amikta@amikta.co.il

ניתן להאזין לשיעורי הלכה מבמעמח"ם שמעטא עמיקתא שליט"א בקול הלשון - טל': *6761 יש להקיש 3-3-1 שלוחה 65

ניתן לתרום דרך "נדרים פלוס" - יש להקיש: 1. קופות נוספות 2. הניחי ישיבות רמות ב' 3. גליון שמעטא עמיקתא

הגליון הונצח לע"נ גרשון בן משה ז"ל

© שמעטא עמיקתא - לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503

